

**RECONSTITUIRI EPISTOLARE ȘI DIARISTICE ALE UNEI BIOGRAFII
EXEMPLARE: CIPRIAN PORUMBESCU. ÎN MARGINEA IMPERIULUI
DE MIRCEA A. DIACONU**

Prof. Raluca-Denisa NICOARĂ
Liceul Teoretic „Aurel Vlaicu” Orăștie

Abstract: *In the study Ciprian Porumbescu. În marginea imperiului [Ciprian Porumbescu. On the Edge of the Empire], Mircea A. Diaconu explores the personal life of the great Romanian composer, Ciprian Porumbescu. To achieve this, the author uses excerpts from Ciprian Porumbescu's correspondences and journal, through which he will recreate the image of an exemplary biography. Told in a legendary tone, the life of Ciprian Porumbescu is a tumultuous one, filled with events that would greatly contribute to the refinement of his later creative genius in the art of music.*

Keywords: *Bukovina, biography, letters, journal, music, composer*

Apărut la Editura Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava, în anul 2023, eseul lui Mircea A. Diaconu, *Ciprian Porumbescu. În marginea imperiului*, este, după cum afirmă însuși autorul în capitolul de început, un studiu cu o miză dublă. Pe de o parte, se urmărește, prin intermediul unor fragmente epistolare și diaristice, reconstituirea unei biografii exemplare, aparținându-i lui Ciprian Porumbescu. Pe de altă parte, printr-o serie aproape nesfârșită de elemente simbolice, scrierile care alcătuiesc existența compozitorului român revelează fragmentar nenumărate imagini ale Bucovinei din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Cu alte cuvinte, aceste texte ale intimității spiritului creator ascund, de cele mai multe ori, printr-un ceremonial subtil al punerii în abis, căi de acces către Cernăuții imperiali: „Jurnalul e o oglindă a locului și a epocii, dar este și oglinda vieții unui tânăr. Să mergem până acolo încât să credem că este o viață emblematică pentru spiritul timpului, sau măcar pentru una din fețele lui?”¹. Bineînțeles, răspunsul la această întrebare se generează latent în următoarele patru capitole ale lucrării.

Cel de-al doilea capitol, *Ciprian Porumbescu, un goliard?!*, este centrat asupra unei profunde problematice identitare ce vizează figura marelui compozitor român. Numindu-l „o identitate ultragiată”², autorul schițează un periplu succint în teritoriul disparat al biografiei lui Porumbescu, punând accentul pe trei aspecte fundamentale care au contribuit, în adâncime, la cizelarea personalității artistice:

---

¹ Mircea A. Diaconu, *Ciprian Porumbescu. În marginea imperiului*, Suceava, Editura Universității „Ștefan cel Mare”, 2023, p. 14.

² *Ibidem*, p. 16.

fascinația muzicii, iubirea pentru Bertha și dispariția timpurie a numeroși oameni de cultură din cauza tuberculozei. Despre acestea trei, Mircea A. Diaconu notează: „Sunt date care, singure, pot muta viața concretă în legendă.”³ Relatăta în spirit de legendă, existența lui Porumbescu este consemnată începând cu data de 18 ianuarie 1879, atunci când începe propriu-zis scrierea jurnalului în care vor fi incluse experiențe memorabile și semnificative pentru atingerea condiției ultime a geniului creator: terminarea teologiei, întemnițarea care a durat 11 săptămâni, ratarea bursei la Viena și Sankt Petersburg și activitatea de învățător suplinitor la Stupca. Toate aceste evenimente susțin ultragiurarea identitară, căci dincolo de sensul mizer al existenței de care este înconjurat și pe care este nevoit să o trăiască, lui Porumbescu „minteia îi stă numai la muzică; se comunică și trăiește prin ea”⁴. Este perioada în care nu doar că elaborează texte muzicale de tot felul, dar și în care intră în posesia unei viori rare, *o cremoneză creată de Nicolai Amati în 1626*, improvizând „polci, valsuri, serenade, rapsodii, doine, marșuri, hore, nocturne, lieduri, (...) căutându-se și construindu-se astfel”⁵. Totodată, printre multe alte experiențe, iubirea neîmplinită se constituie ca alt punct nodal din existența tânărului teolog aflat sub demonia muzicii. În imaginea Berthei, simbol al muzei, al misteriosului etern feminin, Porumbescu vede inspirația supremă, de aceea compune o nocturnă cu titlul *Bertha*: „Or, el iubește ceva ce nu poate fi atins: o imagine. Iubirea este un produs al minții, al memoriei, al durerii – o absență. Să fi citit oare Ciprian sonetele lui Petrarca?”⁶

În al treilea capitol, *Contrapuncte*, Ciprian Porumbescu este urmărit din perspectiva acelor linii de profil care definesc identitatea unui „tânăr din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, artist de la marginea estică a Imperiului, pasionat și rebel, cu intuiția marii arte, care-și trăiește intens condiția de exclus”⁷. Trăind sub condiția de *paria*, Porumbescu este artistul damnat, creatorul blestemat să trăiască într-o lume ostilă, iar atitudinea refractară față de aceasta se justifică prin permanenta apetență a compozitorului pentru domeniul muzicii și cel al scrisului. Plecând de la aceste premise, este adusă în discuție o problemă majoră, desprinsă din biografia tumultuoasă a lui Porumbescu – *problema evreiască* și raportul acesteia cu arta –, iar episodul care ilustrează cel mai bine acest aspect este acela al călătoriei la Viena, începută la data de 20 februarie 1881, atunci când tânărul este nevoit să călătorească într-un compartiment plin de evrei care îi provoacă repulsie. În contrapunct, este evocată schimbarea de atitudine a lui Porumbescu în raport cu problema evreiască, autorul accentuând trecerea la cealaltă extremă, și anume cea a relaționării cu evreii, așa cum se poate desprinde din amintirea sfârșitului perioadei petrecute la Nervi, când leagă o relație de prietenie cu unul dintre colocatarii săi, Weissmandl. În mod absolut, nucleul noii prietenii este întocmai pasiunea pentru muzică: „Ca să înțelegem cât de apropiati

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*, p. 19.

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Ibidem*, p. 86.

⁷ *Ibidem*, p. 94.

sunt, să precizăm că Weissmandl e cel care cântă *Fantome*, valsul compus de Ciprian pentru Gebauer, editorul din București de la care speră să obțină ceva bani. Mai mult, Weissmandl aduce veștile bune: el îi anunță sosirea așteptatei viori.”⁸ Nu lipsesc din cadrul acestui capitol și rememorările experiențelor vieneze, perioadă a unor extreme peregrinări identitare sub însemnul patimii pentru arta muzicii. Pe lângă timpul petrecut la Viena, autorul își apleacă atenția și asupra momentului de întoarcere acasă, la Brașov, unde Porumbescu se confruntă cu una dintre obsesiile tutelare ale biografiei sale exemplare: boala văzută ca semn premonitoriu al morții.

Realizând o incursiune printre manuscrise, Mircea A. Diaconu centrează cel de-al patrulea capitol în jurul unei imagini-simbol: rochia Berthei. Printr-o confruntare comparativă a două traduceri diferite ale aceluiași eveniment din 18 august 1879, consemnat în paginile jurnalului, una aparținându-i lui Leca Morariu, iar alta lui Ciprian Rațiu, autorul găsește un „prilej de a intra, într-un fel, clandestin în tematica notațiilor zilnice ale lui Ciprian Porumbescu”⁹. Este vorba, fără urmă de îndoială, de notațiile diaristice în limba germană, așa cum se poate observa și în fragmentele citate. În ciuda faptului că adevărata nuanță a rochiei Berthei rămâne incertă, *gri de stamba* sau *de pe cal verde*, un lucru este clar: „Deși detaliile fac diferență, trădările acestea nu pot distruge spiritul lui Ciprian Porumbescu.”¹⁰

Subiectul ultimului capitol este reprezentat de o fotografie ce îi înfățișează pe Ștefan, Marioara și Ciprian Porumbescu la Viena, în anul 1881. Pentru Ciprian Porumbescu, fotografia devine un prilej de rememorare a perioadei petrecute împreună cu fratele și sora sa la Viena, așa cum reiese dintr-o vastă corespondență purtată în preajma acestui an.

Parcurgând eseuul lui Mircea A. Diaconu, cititorul poate simți că, într-adevăr, dincolo de reificarea fragmentară a biografiei lui Ciprian Porumbescu prin apelul la scrieri ale intimității epistolare și diaristice, se urmărește zugrăvirea în abis a unei întregi epoci. Din acest motiv, putem aprecia că lucrarea de față nu se limitează la a fi un simplu dosar de existență personală, deoarece, odată adâncit demersul analitic, toate fragmentele din scrisorile sau din paginile de jurnal ale marelui compozitor român lasă impresia *unui dosar de existență epocală*.

---

⁸ *Ibidem*, p. 98.

⁹ *Ibidem*, p. 188.

¹⁰ *Ibidem*, p. 194.